

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 18ης Σεπτεμβρίου 2014*

«Σήματα — Οδηγία 89/104/ΕΟΚ — Άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε' — Απαράδεκτο ή ακυρότητα της καταχώρισεως — Τρισδιάστατο σήμα — Ρυθμιζόμενη παιδική καρέκλα “Tripp Trapp” — Σημείο αποτελούμενο αποκλειστικά από το σχήμα που επιβάλλει η ίδια η φύση του προϊόντος — Σημείο αποτελούμενο από το σχήμα που προσδίδει ουσιαστική αξία στο προϊόν»

Στην υπόθεση C-205/13,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Hoge Raad der Nederlanden (Κάτω Χώρες) με απόφαση της 12ης Απριλίου 2013, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 18 Απριλίου 2013, στο πλαίσιο της δίκης

Hauck GmbH & Co. KG

κατά

Stokke A/S,

Stokke Nederland BV,

Peter Opsvik,

Peter Opsvik A/S,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Silva de Lapuerta, πρόεδρο τμήματος, J. L. da Cruz Vilaça, Γ. Αρέστη (εισηγητή), J.-C. Bonichot και A. Arabadjiev, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 26ης Φεβρουαρίου 2014,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Hauck GmbH & Co. KG, εκπροσωπούμενη από τους S. Klos, A. A. Quaedvlieg και S. A. Hoogcarspel, advocaten,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

- οι Stokke A/S, Stokke Nederland BV, Peter Opsvik και Peter Opsvik A/S, εκπροσωπούμενοι από τους T. Cohen Jehoram και R. Sjoerdsma, advocaten,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Henze και την J. Kemper,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον M. Salvatorelli, avvocato dello Stato,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna, καθώς και από τις B. Czech και J. Fałdyga,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους L. Inez Fernandes και R. Solnado Cruz,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον M. Holt και τον N. Saunders, barrister,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους F.W. Bulst και F. Wilman,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Μαΐου 2014,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ L 40, σ. 1, στο εξής: οδηγία για τα σήματα).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Hauck GmbH & Co. KG, εταιρίας γερμανικού δικαίου (στο εξής: Hauck), και, αφετέρου, των Stokke A/S, Stokke Nederland BV, Peter Opsvik και Peter Opsvik A/S (στο εξής, από κοινού: Stokke κ.λπ.) σχετικά με την αίτηση κηρύξεως ακυρότητας σήματος καταχωρισμένου στην Μπενελούξ και συνιστάμενου σε σημείο το οποίο αποτελείται από το σχήμα παιδικής καρέκλας διατιθέμενης στην αγορά από τους Stokke κ.λπ.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας για τα σήματα, το οποίο τιτλοφορείται «Λόγοι απαραδέκτου ή ακυρότητας», ορίζει τα εξής:

«Δεν [καταχωρίζονται] ή, εάν έχουν καταχωρισθεί, είναι δυνατόν να κηρυχθούν άκυρα:

[...]

ε) τα σήματα που αποτελούνται αποκλειστικά:

- από το σχήμα που επιβάλλει η ίδια η φύση του προϊόντος ή
- από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος ή

— από το σχήμα που προσδίδει ουσιαστική αξία στο προϊόν».

Η Σύμβαση Μπενελούξ

- 4 Το άρθρο 2.1, παράγραφος 2, της Σύμβασης Μπενελούξ περί διανοητικής ιδιοκτησίας (σήματα και σχέδια ή υποδείγματα), η οποία υπογράφηκε στη Χάγη στις 25 Φεβρουαρίου 2005 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 2006, προβλέπει τα εξής:

«Σημεία δυνάμενα να αποτελέσουν σήμα στις χώρες της Μπενελούξ:

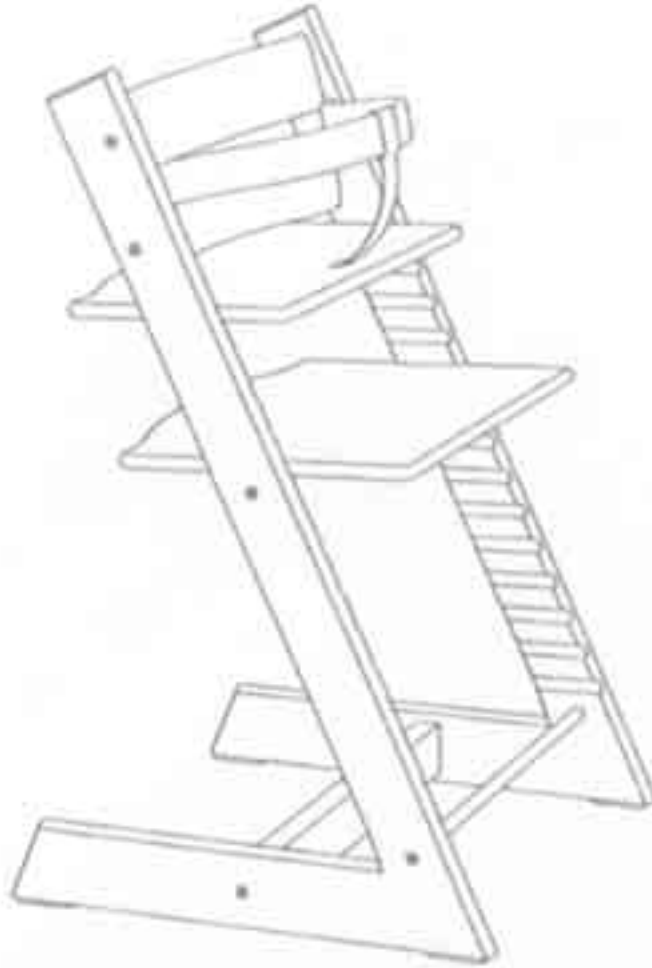
[...]

2. Εντούτοις, δεν μπορούν να θεωρηθούν σήματα τα σημεία που αποτελούνται αποκλειστικά από το σχήμα το οποίο επιβάλλει η ίδια η φύση του προϊόντος, το οποίο προσδίδει ουσιαστική αξία στο προϊόν ή το οποίο είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 5 Ο P. Orsνίκ έχει σχεδιάσει μια παιδική καρέκλα, η οποία αποκαλείται «Tripp Trapp». Η καρέκλα αυτή αποτελείται από λοξούς ορθοστάτες πάνω στους οποίους εφαρμόζουν όλα τα στοιχεία της καρέκλας καθώς και από ορθοστάτες και βάσεις σε σχήμα «L», τα οποία, κατά το αιτούν δικαστήριο, εξασφαλίζουν στο προϊόν υψηλό βαθμό πρωτοτυπίας. Το «design» της καρέκλας αυτής έχει λάβει διάφορα βραβεία και τιμητικές διακρίσεις και έχει εκτεθεί σε μουσεία. Από το 1972, οι καρέκλες «Tripp Trapp» διατίθενται στην αγορά από τις Stokke κ.λπ., κυρίως στην αγορά των σκανδιναβικών χωρών και, από το 1995, στην ολλανδική αγορά.
- 6 Η Hauck κατασκευάζει, διανέμει και πωλεί παιδικά είδη, μεταξύ των οποίων καταλέγονται δύο καρέκλες τις οποίες προσδιορίζει με τις ονομασίες «Alpha» και «Beta».

- 7 Στις 8 Μαΐου 1998, η Stokke A/S υπέβαλε στο Γραφείο της Μπενελούξ για την Πνευματική Ιδιοκτησία αίτηση καταχώρισης ενός τρισδιάστατου σήματος που έχει τη μορφή της παιδικής καρέκλας Tripp Trapp. Το σήμα καταχωρίστηκε στο όνομα της αιτούσας για «καρέκλες, και ειδικότερα παιδικές καρέκλες» και αφορά το κατωτέρω απεικονιζόμενο σχήμα:

- 8 Στη Γερμανία, στο πλαίσιο χωριστής διαδικασίας μεταξύ των Stokke κ.λπ. και της Hauck, το Oberlandesgericht Hamburg δέχθηκε, με απόφαση η οποία έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, ότι κατά το γερμανικό δίκαιο η καρέκλα «Tripp Trapp» προστατεύεται δυνάμει του δικαιώματος του δημιουργού και ότι η καρέκλα Alpha συνιστά προσβολή του εν λόγω προστατευόμενου δικαιώματος.
- 9 Στις Κάτω Χώρες, οι Stokke κ.λπ. άσκησαν αγωγή ενώπιον του Rechtbank 's-Gravenhage, προβάλλοντας το επιχείρημα ότι η κατασκευή και διάθεση στο εμπόριο των καρεκλών «Alpha» και «Beta» από τη Hauck συνιστά προσβολή των δικαιωμάτων τους του δημιουργού που απορρέουν από την καρέκλα «Tripp Trapp», καθώς και από το καταχωρισμένο στην Μπενελούξ σήμα τους, ζητώντας την καταβολή αποζημίωσης για την παράβαση αυτή. Προς αντίκρουση της αγωγής η Hauck άσκησε ανταγωγή με αίτημα να κηρυχθεί άκυρο το σήμα Tripp Trapp που είχε καταχωρίσει η Stokke A/S στην Μπενελούξ.
- 10 Το Rechtbank 's-Gravenhage δέχθηκε κατά μεγάλο μέρος τα αιτήματα των Stokke κ.λπ., στο μέτρο που στηρίζονταν στα δικαιώματά τους εκμεταλλεύσεως. Παρά ταύτα, δέχθηκε το αίτημα να κηρυχθεί άκυρο το επίμαχο σήμα.

- 11 Η Hauck άσκησε κατά της αποφάσεως αυτής έφεση ενώπιον του *Gerechtshof te's-Gravenhage* (Κάτω Χώρες). Με την απόφασή του, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι η καρέκλα «Tripp Trapp» προστατεύεται δυνάμει δικαιωμάτων του δημιουργού και ότι οι καρέκλες «Alpha» και «Beta» εμπίπτουν στο πεδίο της εν λόγω προστασίας. Ως εκ τούτου, το *Gerechtshof te's-Gravenhage* διαπίστωσε ότι κατά την περίοδο μεταξύ των ετών 1986 και 1999 η Hauck προσέβαλε τα δικαιώματα δημιουργού των *Stokke* κ.λπ.
- 12 Εντούτοις, το *Gerechtshof te's-Gravenhage* έκρινε ότι η ελκυστική εμφάνιση της καρέκλας «Tripp Trapp» προσδίδει ουσιαστική αξία στο εν λόγω προϊόν, το σχήμα του οποίου καθορίζεται από την ίδια τη φύση αυτού, δηλαδή μιας ασφαλούς, άνετης και αξιόπιστης παιδικής καρέκλας. Επομένως, κατά το *Gerechtshof te's-Gravenhage*, το επίμαχο σήμα συνίσταται σε σημείο αποτελούμενο αποκλειστικά από σχήμα ανταποκρινόμενο στους λόγους απαραδέκτου ή ακυρότητας της καταχωρίσεως που προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', πρώτη και τρίτη περίπτωση, της οδηγίας για τα σήματα. Κατά συνέπεια, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι ορθώς το *Rechtbank 's-Gravenhage* κήρυξε άκυρο το οικείο τρισδιάστατο σήμα.
- 13 Κατά της αποφάσεως αυτής του *Gerechtshof te's-Gravenhage* η Hauck άσκησε αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του *Hoge Raad der Nederlanden*, στο πλαίσιο δε της ίδιας διαδικασίας οι *Stokke* κ.λπ. άσκησαν αντίθετη αίτηση αναιρέσεως. Το *Hoge Raad der Nederlanden* απέρριψε την αίτηση αναιρέσεως, διαπίστωσε ωστόσο ότι η αντίθετη αίτηση αναιρέσεως συνεπάγεται την ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας για τα σήματα, επί των οποίων δεν έχει αποφανθεί μέχρι σήμερα η νομολογία του Δικαστηρίου.
- 14 Υπό τις συνθήκες αυτές, το *Hoge Raad der Nederlanden* αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) α) Αφορά ο λόγος απαραδέκτου ή ακυρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', [πρώτη περίπτωση, της οδηγίας για τα σήματα] [...], σύμφωνα με τον οποίο τα τρισδιάστατα σήματα δεν μπορούν να αποτελούνται αποκλειστικά από το σχήμα που επιβάλλει η ίδια η φύση του προϊόντος, την περίπτωση σχήματος που είναι απαραίτητο για τη λειτουργία του προϊόντος ή μήπως αφορά επίσης την περίπτωση παρουσίας ενός ή περισσότερων ουσιαστικών γνωρισμάτων ενός προϊόντος τα οποία ο καταναλωτής ενδεχομένως αναζητεί στα προϊόντα ανταγωνιστών;
- β) Αν ουδεμία από τις εναλλακτικές αυτές λύσεις είναι ορθή, τότε πώς πρέπει να ερμηνευθεί η διάταξη αυτή;
- 2) α) Μήπως ο λόγος απαραδέκτου ή ακυρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', [τρίτη περίπτωση, της οδηγίας για τα σήματα] [...], σύμφωνα με τον οποίο τα (τρειςδιάστατα) σήματα δεν πρέπει να αποτελούνται αποκλειστικά από ένα σχήμα που προσδίδει ουσιαστική αξία στο προϊόν, αφορά τον λόγο (ή τους λόγους) που ωθούν το ενδιαφερόμενο κοινό στην αγορά του προϊόντος;
- β) Πρόκειται για “σχήμα που προσδίδει ουσιαστική αξία στο προϊόν” υπό την έννοια της προαναφερθείσας διατάξεως μόνον αν το εν λόγω σχήμα πρέπει να θεωρηθεί ως η κύρια ή κυρίαρχη αξία σε σύγκριση με άλλες αξίες (όπως σε παιδικές καρέκλες: η ασφάλεια, η άνεση και η αξιοπιστία του υλικού) ή αυτό μπορεί να συμβαίνει επίσης αν, εκτός από το εν λόγω σχήμα, υπάρχουν άλλες αξίες του εν λόγω προϊόντος που επίσης μπορούν να θεωρηθούν ουσιαστικές;
- γ) Είναι για την απάντηση στα ερωτήματα 2α και 2β καθοριστική η γνώμη της πλειονότητας του ενδιαφερόμενου κοινού ή μπορεί ο δικαστής να κρίνει ότι αρκεί η άποψη ενός μέρους του κοινού για να χαρακτηριστεί η επίμαχη αξία ως “ουσιαστική” υπό την έννοια της προαναφερθείσας διατάξεως;

- δ) Αν η απάντηση στο ερώτημα 2γ είναι το δεύτερο σκέλος της διαζεύξεως, τότε ποια απαίτηση πρέπει να τεθεί όσον αφορά το μέγεθος του ενδιαφερόμενου μέρους του κοινού;
- 3) Πρέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας [για τα σήματα] [...], να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο λόγος απαραδέκτου ή ακυρότητας της καταχωρίσεως σήματος που προβλέπει η διάταξη αυτή συντρέχει επίσης όταν το [τρισδιάστατο] σήμα υπό τη μορφή σχήματος συνίσταται σε σημείο ως προς το οποίο έχει εφαρμογή [η πρώτη περίπτωση της εν λόγω διατάξεως], κατά τα λοιπά δε πληροί τα κριτήρια του λόγου που απαριθμεί [η τρίτη περίπτωση] της ίδιας διατάξεως;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 15 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', πρώτη περίπτωση, της οδηγίας για τα σήματα έχει την έννοια ότι ο λόγος απαραδέκτου της καταχωρίσεως που προβλέπεται στη διάταξη αυτή έχει εφαρμογή μόνο σε σημεία αποτελούμενα αποκλειστικά από το σχήμα που είναι απαραίτητο για τη λειτουργία του προϊόντος ή μπορεί επίσης να εφαρμόζεται σε σημεία αποτελούμενα αποκλειστικά από σχήμα που παρουσιάζει ένα ή περισσότερα ουσιώδη χρηστικά γνωρίσματα του προϊόντος αυτού τα οποία ο καταναλωτής ενδεχομένως αναζητεί στα προϊόντα ανταγωνιστών.
- 16 Κατά τη διάταξη αυτή, δεν καταχωρίζονται ή, εάν έχουν καταχωρισθεί, είναι δυνατόν να κηρυχθούν άκυρα τα σήματα που αποτελούνται αποκλειστικά από το σχήμα που επιβάλλει η ίδια η φύση του προϊόντος.
- 17 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι διάφοροι λόγοι απαραδέκτου της καταχωρίσεως που απαριθμούνται στο άρθρο 3 της οδηγίας για τα σήματα πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα του γενικού συμφέροντος στο οποίο στηρίζεται καθένας από αυτούς (βλ., συναφώς, αποφάσεις *Windsurfing Chiemsee*, C-108/97 και C-109/97, EU:C:1999:230, σκέψεις 25 έως 27, καθώς και *Philips*, C-299/99, EU:C:2002:377, σκέψη 77).
- 18 Συναφώς, όσον αφορά τη δεύτερη περίπτωση του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας για τα σήματα, το Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι η *ratio* των λόγων απαραδέκτου της καταχωρίσεως που προβλέπονται στη διάταξη αυτή συνίσταται στην αποτροπή του ενδεχομένου να αποφευχθεί να καταλήξει η προστασία του δικαιώματος επί του σήματος στη δημιουργία υπέρ του κατόχου του σήματος μονοπωλίου όσον αφορά τις τεχνικές λύσεις ή τα πρακτικής φύσεως χαρακτηριστικά ενός προϊόντος, που ο χρήστης ενδέχεται να αναζητήσει στα προϊόντα των ανταγωνιστών [απόφαση *Philips*, EU:C:2002:377, σκέψη 78, και, όσον αφορά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο ε', του κανονισμού (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινοτικό σήμα (EE L 11, σ. 1), διάταξη κατ' ουσίαν πανομοιότυπη με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας για τα σήματα, απόφαση *Lego Juris* κατά ΓΕΕΑ, C-48/09 P, EU:C:2010:516, σκέψη 43].
- 19 Ο άμεσος σκοπός της απαγορεύσεως καταχωρίσεως σχημάτων καθαρά λειτουργικών, κατά την έννοια της δεύτερης περιπτώσεως του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας για τα σήματα, ή τα οποία προσδίδουν ουσιαστική αξία στο προϊόν, κατά την έννοια της τρίτης περιπτώσεως της ίδιας διατάξεως, είναι η αποτροπή του ενδεχομένου χρησιμοποίησεως του αποκλειστικού και διαρκούς δικαιώματος που παρέχει το σήμα για την επ' άπειρον παράταση της ισχύος άλλων δικαιωμάτων ως προς τα οποία ο νομοθέτης της Ένωσης προέβλεψε αποσβεστικές προθεσμίες (βλ., συναφώς, απόφαση *Lego Juris* κατά ΓΕΕΑ, EU:C:2010:516, σκέψη 45).

- 20 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με τα σημεία 28 και 54 των προτάσεών του, διαπιστώνεται ότι ο λόγος απαραδέκτου της καταχωρίσεως του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', πρώτη περίπτωση, της οδηγίας για τα σήματα επιδιώκει τον ίδιο σκοπό με αυτόν της δεύτερης και τρίτης περιπτώσεως της εν λόγω διατάξεως, οπότε πρέπει να τύχει ομοιόμορφης ερμηνείας.
- 21 Κατά συνέπεια, η ορθή εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', πρώτη περίπτωση, της οδηγίας για τα σήματα συνεπάγεται ότι τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του οικείου σημείου, δηλαδή τα πλέον σημαντικά στοιχεία αυτού, έχουν δεόντως προσδιοριστεί κατά περίπτωση, βάσει της συνολικής εντύπωσως που προκαλεί το σημείο ή διαδοχικής εξετάσεως καθενός από τα συστατικά στοιχεία του σημείου αυτού (βλ., συναφώς, απόφαση Lego Juris κατά ΓΕΕΑ, EU:C:2010:516, σκέψεις 68 έως 70).
- 22 Συναφώς, υπογραμμίζεται ότι ο λόγος απαραδέκτου της καταχωρίσεως που προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', πρώτη περίπτωση, της οδηγίας για τα σήματα δεν μπορεί να εφαρμόζεται όταν η αίτηση καταχωρίσεως σήματος αφορά σχήμα προϊόντος που ενσωματώνει άλλο στοιχείο, όπως ένα διακοσμητικό ή ένα ευρηματικό στοιχείο που δεν αποτελεί χαρακτηριστικό συμφυές του γένους του προϊόντος, το οποίο αποτελεί σημαντική ή ουσιώδη λειτουργία (βλ., συναφώς, απόφαση Lego Juris κατά ΓΕΕΑ, EU:C:2010:516, σκέψεις 52 και 72).
- 23 Επομένως, μια ερμηνεία της πρώτης περιπτώσεως της εν λόγω διατάξεως υπό την έννοια ότι η περίπτωση αυτή αφορά μόνο σημεία αποτελούμενα αποκλειστικά από σχήματα απαραίτητα για τη λειτουργία του οικείου προϊόντος, που δεν αφήνουν κανένα περιθώριο στον παραγωγό να συμβάλει ο ίδιος ουσιαστικά στη διαμόρφωση του προϊόντος αυτού, θα είχε ως συνέπεια ο προβλεπόμενος στην επίμαχη διάταξη λόγος απαραδέκτου να μην μπορεί να επιτύχει πλήρως τον σκοπό του.
- 24 Συγκεκριμένα, η ερμηνεία αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του πεδίου εφαρμογής του εξεταζόμενου λόγου απαραδέκτου στα αποκαλούμενα «φυσικά προϊόντα», τα οποία δεν έχουν υποκατάστατα, ή στα αποκαλούμενα «ρυθμισμένα» προϊόντα, το σχήμα των οποίων υπαγορεύεται από κανόνες, ενώ τα σημεία τα αποτελούμενα από τα σχήματα που απορρέουν από τέτοια προϊόντα δεν θα μπορούσαν σε καμία περίπτωση να καταχωριστούν λόγω ελλείψεως διακριτικού χαρακτήρα.
- 25 Αντιθέτως, στο πλαίσιο εφαρμογής του λόγου απαραδέκτου του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', πρώτη περίπτωση, της οδηγίας για τα σήματα, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι η έννοια «σχήμα που επιβάλλει η ίδια η φύση του προϊόντος» συνεπάγεται ότι τα σχήματα των οποίων τα ουσιώδη χαρακτηριστικά είναι συμφυή της λειτουργίας ή στη λειτουργία γένους του οικείου προϊόντος πρέπει επίσης να μη γίνονται καταρχήν δεκτά προς καταχώριση.
- 26 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 58 των προτάσεών του, η διάθεση των χαρακτηριστικών αυτών προς αποκλειστική χρήση ενός και μόνον οικονομικού φορέα εμποδίζει τις ανταγωνίστριες επιχειρήσεις να προσδίδουν στα προϊόντα τους σχήμα το οποίο είναι εξίσου κατάλληλο προς χρήση των προϊόντων αυτών. Επιπλέον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι πρόκειται για ουσιώδη χαρακτηριστικά τα οποία ο καταναλωτής μπορεί να αναζητήσει στα προϊόντα των ανταγωνιστών δεδομένου ότι τα προϊόντα αυτά εξυπηρετούν την ίδια ή παρόμοια λειτουργία.
- 27 Κατά συνέπεια, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο πρώτο ερώτημα είναι ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', πρώτη περίπτωση, της οδηγίας για τα σήματα έχει την έννοια ότι ο εκεί προβλεπόμενος λόγος απαραδέκτου της καταχωρίσεως μπορεί να εφαρμόζεται σε σημεία αποτελούμενα αποκλειστικά από το σχήμα προϊόντος το οποίο παρουσιάζει ένα ή περισσότερα ουσιώδη χρηστικά χαρακτηριστικά συμφυή της λειτουργίας ή των λειτουργιών γένους του οικείου προϊόντος και τα οποία ο καταναλωτής ενδεχομένως αναζητεί στα προϊόντα ανταγωνιστών.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

- 28 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', τρίτη περίπτωση, της οδηγίας για τα σήματα έχει την έννοια ότι ο εκεί προβλεπόμενος λόγος απαραδέκτου της καταχωρίσεως μπορεί να εφαρμόζεται σε σημεία αποτελούμενα αποκλειστικά από το σχήμα προϊόντος που διαθέτει πολλά χαρακτηριστικά ικανά να προσδώσουν στο προϊόν αυτό διάφορες ουσιαστικές αξίες και αν, στο πλαίσιο της σχετικής εκτιμήσεως, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η αντίληψη του ενδιαφερόμενου κοινού για το σχήμα.
- 29 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι οι αμφιβολίες τις οποίες εκφράζει το Hoge Raad der Nederlanden ως προς την ερμηνεία της οικείας διατάξεως οφείλονται στο γεγονός ότι, κατά το δικαστήριο αυτό, το σχήμα της καρέκλας «Tripp Trapp» προσδίδει σε αυτήν σημαντική αισθητική αξία ενώ, ταυτοχρόνως, το προϊόν αυτό παρουσιάζει και άλλα χαρακτηριστικά σχετικά με την ασφάλεια, την άνεση και την αξιοπιστία, τα οποία του προσδίδουν αξίες ουσιαστικές για τη λειτουργία του.
- 30 Συναφώς, το γεγονός ότι το σχήμα δύναται να θεωρηθεί ότι προσδίδει ουσιαστική αξία στο προϊόν δεν αποκλείει το ενδεχόμενο και άλλα χαρακτηριστικά του εν λόγω προϊόντος να του προσδίδουν επίσης σημαντική αξία.
- 31 Επομένως, ο σκοπός που έγκειται στην αποτροπή του ενδεχομένου χρησιμοποίησης του αποκλειστικού και διαρκούς δικαιώματος που παρέχει το σήμα για την επ' άπειρον παράταση της ισχύος άλλων δικαιωμάτων ως προς τα οποία ο νομοθέτης της Ένωσης προέβλεψε αποσβεστικές προθεσμίες απαιτεί, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 85 των προτάσεών του, η εφαρμογή της τρίτης περιπτώσεως του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας για τα σήματα να μην αποκλείεται αυτοδικαίως όταν το οικείο προϊόν επιτελεί και άλλες ουσιαστικές λειτουργίες πλην της αισθητικής.
- 32 Συγκεκριμένα, η έννοια «σχήμα που προσδίδει ουσιαστική αξία στο προϊόν» δεν μπορεί να περιορίζεται μόνο στο σχήμα των προϊόντων που έχουν αποκλειστικά καλλιτεχνική ή διακοσμητική αξία, καθόσον τούτο ενέχει τον κίνδυνο να θεωρηθεί ότι δεν εμπίπτουν στην εν λόγω έννοια τα προϊόντα που διαθέτουν, πέραν ενός σημαντικού αισθητικού στοιχείου, ουσιαστική λειτουργικά χαρακτηριστικά. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, το δικαίωμα που παρέχει το σήμα στον δικαιούχο του δημιουργεί μονοπώλιο επί των ουσιαστικών χαρακτηριστικών των οικείων προϊόντων, πράγμα που έχει ως συνέπεια ο επίμαχος λόγος απαραδέκτου να μην μπορεί να επιτύχει πλήρως τον σκοπό του.
- 33 Επιπλέον, όσον αφορά την επιρροή που ασκεί το ενδιαφερόμενο κοινό, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, αντιθέτως προς ό,τι ισχύει στην περίπτωση του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας για τα σήματα, όπου η αντίληψη του ενδιαφερόμενου κοινού πρέπει οπωσδήποτε να ληφθεί υπόψη, διότι είναι ουσιαστική για τον καθορισμό του αν το σημείο που κατατέθηκε προκειμένου να καταχωρισθεί ως σήμα είναι ικανό να διακρίνει τα σχετικά προϊόντα ή υπηρεσίες ως προερχόμενα από συγκεκριμένη επιχείρηση, μια τέτοια υποχρέωση δεν μπορεί να επιβληθεί στο πλαίσιο της παραγράφου 1, στοιχείο ε', του εν λόγω άρθρου (βλ., συναφώς, απόφαση *Lego Juris* κατά ΓΕΕΑ, EU:C:2010:516, σκέψη 75).
- 34 Ο τρόπος με τον οποίο ο μέσος καταναλωτής αντιλαμβάνεται κατά τεκμήριο το σημείο δεν αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για την εφαρμογή του λόγου απαραδέκτου της τρίτης περιπτώσεως της τελευταίας αυτής διατάξεως, αλλά μπορεί, στην καλύτερη περίπτωση, να αποτελέσει χρήσιμο στοιχείο εκτιμήσεως για την αρμόδια αρχή, κατά τον προσδιορισμό των ουσιαστικών χαρακτηριστικών του σημείου (βλ., συναφώς, απόφαση *Lego Juris* κατά ΓΕΕΑ, EU:C:2010:516, σκέψη 76).
- 35 Συναφώς, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 93 των προτάσεών του, στο πλαίσιο του εν λόγω προσδιορισμού δύναται να ασκούν επιρροή και άλλα στοιχεία εκτιμήσεως, όπως είναι η φύση της οικείας κατηγορίας προϊόντων, η καλλιτεχνική αξία του επίμαχου σχήματος, η ιδιομορφία του

έναντι άλλων συνήθως χρησιμοποιούμενων σχημάτων στη σχετική αγορά, η αισθητή διαφορά στην τιμή σε σχέση με παρεμφερή προϊόντα ή η ανάπτυξη στρατηγικής προώθησης με έμφαση κυρίως στα αισθητικά χαρακτηριστικά του οικείου προϊόντος.

- 36 Κατόπιν των ανωτέρω εκτιμήσεων, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο δεύτερο ερώτημα είναι ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', τρίτη περίπτωση, της οδηγίας για τα σήματα έχει την έννοια ότι ο εκεί προβλεπόμενος λόγος απαραδέκτου της καταχώρισεως μπορεί να εφαρμόζεται σε σημεία αποτελούμενα αποκλειστικά από το σχήμα προϊόντος που διαθέτει πολλά χαρακτηριστικά ικανά να του προσδώσουν διάφορες ουσιαστικές αξίες. Η αντίληψη του ενδιαφερόμενου κοινού για το σχήμα του προϊόντος αποτελεί ένα μόνον από τα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνεται υπόψη για να καθοριστεί αν έχει εφαρμογή ο επίμαχος λόγος απαραδέκτου.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 37 Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας για τα σήματα έχει την έννοια ότι οι λόγοι απαραδέκτου της καταχώρισεως που προβλέπονται στην πρώτη και τρίτη περίπτωση της διατάξεως αυτής μπορούν να εφαρμόζονται συνδυαστικά.
- 38 Δυνάμει της διατάξεως αυτής, δεν καταχωρίζονται ή, αν έχουν καταχωρισθεί, μπορούν να κηρυχθούν άκυρα τα σημεία που αποτελούνται αποκλειστικά από το σχήμα που επιβάλλει η ίδια η φύση του προϊόντος, από το σχήμα του προϊόντος που είναι απαραίτητο για την επίτευξη ενός τεχνικού αποτελέσματος και από το σχήμα που προσδίδει ουσιαστική αξία στο προϊόν.
- 39 Από το γράμμα της εν λόγω διατάξεως προκύπτει σαφώς ότι οι εκεί προβλεπόμενοι τρεις λόγοι απαραδέκτου της καταχώρισεως είναι αυτοτελείς. Συγκεκριμένα, η διαδοχική τους απαρίθμηση καθώς και η χρήση του όρου «αποκλειστικά» συνεπάγονται ότι καθένας από τους λόγους αυτούς πρέπει να εφαρμόζεται ανεξάρτητα από τους λοιπούς.
- 40 Επομένως, αν πληρούται ένα μόνον από τα κριτήρια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας για τα σήματα, τότε δεν μπορεί να καταχωρισθεί ως σήμα το σημείο που αποτελείται αποκλειστικά από το σχήμα του προϊόντος ή από γραφική παράσταση του σχήματος αυτού (αποφάσεις Philips, EU:C:2002:377, σκέψη 76, και Benetton Group, C-371/06, EU:C:2007:542, σκέψη 26, τρίτη περίπτωση).
- 41 Συναφώς, δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι η καταχώριση του σημείου αυτού δύναται να απορριφθεί βάσει περισσοτέρων λόγων απαραδέκτου, εφόσον συντρέχουν πλήρως οι προϋποθέσεις εφαρμογής ενός τουλάχιστον από τους λόγους αυτούς ως προς το επίμαχο σημείο.
- 42 Κατά τα λοιπά, υπογραμμίζεται ότι, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 99 των προτάσεών του, ο σκοπός του γενικού συμφέροντος που στηρίζει την εφαρμογή των τριών λόγων απαραδέκτου της καταχώρισεως οι οποίοι προβλέπονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας για τα σήματα αποκλείει την απόρριψη της αιτήσεως καταχώρισεως στις περιπτώσεις όπου καμία από τις τρεις προϋποθέσεις δεν συντρέχει πλήρως.
- 43 Υπό τις συνθήκες αυτές, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο τρίτο ερώτημα είναι ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας για τα σήματα έχει την έννοια ότι οι λόγοι απαραδέκτου της καταχώρισεως που προβλέπονται στην πρώτη και την τρίτη περίπτωση της διατάξεως αυτής δεν μπορούν να εφαρμόζονται συνδυαστικά.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 44 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', πρώτη περίπτωση, της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, έχει την έννοια ότι ο εκεί προβλεπόμενος λόγος απαραδέκτου της καταχωρίσεως μπορεί να εφαρμόζεται σε σημεία αποτελούμενα αποκλειστικά από το σχήμα προϊόντος που παρουσιάζει ένα ή περισσότερα ουσιώδη γνωρίσματα τα οποία είναι χρηστικά και εγγενή στη λειτουργία ή στις γενικές λειτουργίες του οικείου προϊόντος και τα οποία ο καταναλωτής ενδεχομένως αναζητεί στα προϊόντα ανταγωνιστών.
- 2) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', τρίτη περίπτωση, της πρώτης οδηγίας 89/104 έχει την έννοια ότι ο εκεί προβλεπόμενος λόγος απαραδέκτου της καταχωρίσεως μπορεί να εφαρμόζεται σε σημεία αποτελούμενα αποκλειστικά από το σχήμα προϊόντος που διαθέτει πολλά χαρακτηριστικά ικανά να του προσδώσουν διάφορες ουσιαστικές αξίες. Η αντίληψη του ενδιαφερόμενου κοινού για το σχήμα του προϊόντος αποτελεί ένα μόνον από τα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για να καθοριστεί αν έχει εφαρμογή ο επίμαχος λόγος απαραδέκτου.
- 3) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της πρώτης οδηγίας 89/104 έχει την έννοια ότι οι λόγοι απαραδέκτου της καταχωρίσεως που προβλέπονται στην πρώτη και τρίτη περίπτωση της διατάξεως αυτής δεν μπορούν να εφαρμόζονται συνδυαστικά.

(υπογραφές)